

#1

בבא בתרא יד:

ת"ר, סדרן של נביאים: יהושע ושופטים, שמואל ומלכים, ירמיה ויחזקאל, ישעיה ושנים עשר. מכדי הושע קדים, דכתיב: תחלת דבר ה' בהושע, וכי עם הושע דבר תחלה? והלא משה ועד הושע כמה נביאים היו! וא"ר יוחנן: שהיה תחלה לארבעה נביאים שנתבאו באותו הפרק, ואלו הן: הושע וישעיה, עמוס ומיכה. וליקדמיה להושע ברישא! כיון דכתיב נבואתיה גבי חגי זכריה ומלאכי, וחגי זכריה ומלאכי סוף נביאים הוו, חשיב ליה בהדיהו. וליכתביה לחודיה וליקדמיה! אידי דזוטר מירכס. מכדי ישעיה קדים מירמיה ויחזקאל, ליקדמיה לישעיה ברישא! כיון דמלכים סופיה חורבנא וירמיה כוליה חורבנא, ויחזקאל רישיה חורבנא וסיפיה נחמתא, וישעיה כוליה נחמתא, סמכינן חורבנא לחורבנא ונחמתא נחמתא. סידרן של כתובים: רות וספר תהלים, ואיוב ומשלי, קהלת, שיר השירים וקנינות, דניאל ומגילת אסתר, עזרא ודברי הימים. ולמ"ד: איוב בימי משה היה, ליקדמיה לאיוב ברישא! אתחוליה בפורענותא לא מתחלינן. רות נמי פורענות היא! פורענות דאית ליה אחרית; דאמר רבי יוחנן: למה נקרא שמה רות? שיצא ממנה דוד שריהו להקב"ה בשירות ותושבחות. ומי כתבן? משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב; יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה; שמואל כתב ספרו ושופטים ורות; דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים: ע"י אדם הראשון, על ידי מלכי צדק, ועל ידי אברהם, וע"י משה, ועל ידי הימן, וע"י ידותון, ועל ידי אסף, [טו.]. ועל ידי שלשה בני קרח; ירמיה כתב ספרו וספר מלכים וקנינות; חזקיה וסיעתו כתבו (ימש"ק סימן) ישעיה, משלי, שיר השירים וקהלת; אנשי כנסת הגדולה כתבו (קנד"ג סימן) יחזקאל ושנים עשר, דניאל ומגילת אסתר; עזרא כתב ספרו ויחסי של דברי הימים עד לו. מסייעא ליה לרב, דאמר רב יהודה אמר רב: לא עלה עזרא מבבל עד שיחסי עצמו ועלה. ומאן אסקיה? נחמיה בן חכליה. אמר רב: יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה. תניא כמאן דאמר: שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן, דתני: וימת שם משה עבד ה' - אפשר משה (מת) (מסורת הש"ס: [חזי]) וכתב וימת שם משה? אלא, עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, דברי ר"י, ואמרי לה ר' נחמיה; אמר לו ר"ש: אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתב: לקוח את ספר התורה הזה? אלא, עד כאן הקדוש ברוך הוא אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כתב בדמע, כמו שנאמר להלן: ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו. כמאן אזלא הא דא"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב: שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן? לימא, (ר"י היא) ודלא כר"ש! אפילו תימא ר"ש, הואיל ואשתנו אשתנו. יהושע כתב ספרו. והכתיב: וימת יהושע בן נון עבד ה'! דאסקיה אלעזר. והכתיב: ואלעזר בן אהרן מת! דאסקיה פנחס. שמואל כתב ספרו. והכתיב: ושמואל מת! דאסקיה גד החוזה ונתן הנביא.

#2

רד"ק תהלים הקדמה

ואמרו (פסחים ק"ז, א) כי ברוח הקודש נאמר זה הספר, לפיכך כתבוהו בכלל הכתובים ולא בכלל הנביאים, כי לא נאמרו דבריו בנבואה כי אם ברוח הקודש. ונבאר אנחנו מעט מן הפרש אשר בין הנבואה ורוח הקודש. כי הנבואה הוא דבר בא על האדם שהוא חכם שלם במדותיו, תבוא לו הנבואה בחלום. ובעת תבואה הנבואה בהקיצ יתבטלו כחותיו ההרגשיים ויהיה מסולק מכל דרכי העולם הזה ויראה במחזה הנבואה כאילו איש מדבר עמו ויאמר לו כך וכך. או יראה דמיונות במראה ההיא, או לא יראה שום תמונה אלא ישמע קול מדבר עמו. ורוח הקודש הוא שיהיה האדם השלם מתעסק בדברי האלהים, שלם בכל הרגשותיו לא תבטל אחת מהן, ומדבר מה שמדבר כדרך בני אדם, אלא שמעוררת אותו רוח עליונית ותופיע הדברים על לשונו דברי שבח והודאה לאלהיו, או דברי שכל ומוסרים. גם ידבר על העתידות, בסיוע האלהי על כח המדבר, בכל כחות המדברים.

ובזה הכח נאמר ספר תהלים זה. ואף על פי שנקראו נביאים האומרים אותו, כמו שנאמר על דוד (נחמיה יב, כד): להלל להודות במצות דויד איש האלהים, ולא נאמר זה השם אלא על נביא, ונאמר בידותון (דהי"א כה, ג): הַנְּבִיאַת עַל הַיְּהוּדִים וְהַלֵּל לַה', ונאמר (שם, פסוק ה): להימן חֲזָה המלך בדברי האלהים, ונאמר (שם, פסוק א): לבני אסף והימן וידותון הַנְּבִיאִים בכנורות ובנבלים ובמצלתיים, ונאמר (שם, פסוק ב): על יד אסף הַנְּבִיאַת עַל יְדֵי הַמֶּלֶךְ, מכל מקום נבואתם היתה על זה הדרך שפירשנו. כי הנבואה מתחלקת למדרגות זו למעלה מזו. ואף על פי שדניאל ראה מראות וחזיונות בחלום

ובהקיצן, לא הגיע כחו וידיעתו באותן המראות ככה ישעיהו ויחזקאל ושאר הנביאים, לפיכך לא נכתב ספרו בכלל ספרי הנביאים, ונכתב בכלל ספרים הנקראים כתובים, לומר שהם כתובים ברוח הקודש.

ונמצא לדעת זה שאינו בכלל הנביאים רק מכת המדברים ברוח הקדש וכבר ידעת מה שלמדנו מדרז"ל שקדושת ספרי הפסוק חלוקה למדרגות ר"ל שקדושת התורה למעלה למעלה מכלם וקדושת ספרי הנביאים למטה מקדושת התורה ולמעלה מקדושת הכתובים וקדושת הכתובים למטה מכלם ונראה שדעתם ע"ה שספרי הכתובים אינם נבואה גמורה אלא שנכתבו ברוח הקדש וההפרש שבין נבואה ורוח הקדש הוא שהנבואה לא תבא רק לשלם מעיקר יצירתו בהכנתו בשני הכחות הצריכים אליה והם המדמה והשכלי ושיהיה האיש עד תכלית שלימות החכמה כמה שאיפשר לשכל האנושי להשיגה ובעת הנבואו בהקיץ יתבטלו ברוב הנביאים הכחות ההרגשיות ויראה דמיונו לפעמים כאלו איש מדבר עמו או ישמע קול מדבר דמיונות יבין מתוכם המכוון בנבואתו זאת המדרגה חלוקה בנביאים ג"כ ויתעלו בה אחד על חברו ברב או במעט לפי מה שהם וכ"ש שנבואת מרע"ה אינה ממין שאר הנבואות אבל חלוקה מכלן וגבוהה עליהם בהרבה עניינים כבר התבאר בקצת חיבורינו אבל רוח הקדש הוא מדרגה למטה מן הנבואה והוא שאדם השלם בהתעסקו בדברים האלהיים תעוררהו רוח אלהים ותופיע על לשונו שבה והודאה או דברי שכל ומוסרים זהו דעת הקדומים בענין דוד המלך ע"ה ר"ל שלא להיות בכלל הנביאים אבל ברוח הקדש וראוי לשאול שהרי מצונו בזה הספר מזמורים שהם נבואות גמורות לעתיד לבא בכמה מקומות ובפרט בחרבן בית המקדש ובנינו ושאר דברים עתידיים עד שקצת חכמים פירשו שכל שיש בו כיוצא בזה הם מזמורים לקצת נביאים כתבם דוד בספרו וכמו שאמרו דוד כתב ספרו על ידי עשרה זקנים אדם הראשון מלכי צדק אברהם אסף הימן ידותון ושלישה בני קרח ומשה והענין הוא שהשבעה מהם מצונו מזמורים על שמם והם בני קרח שהיה דעתם על שלשה בני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף ואסף והימן וידותון ומשה איש האלהים והשלשה הנשארים שלא הוזכרו אמרו ז"ל שהם אדם הראשון ומלכי צדק ואברהם והוא שדעתם שהמזמור שיר ליום השבת אדם הראשון אמרו בערב שבת ובשבת השכים ואמ' מזמור שיר ליום השבת ואמרו שאיתן האזרחי הוא אברהם אבינו ובמזמור נאם ה' לאדני אמרו שמלכי צדק אמרו ממה שמצאו על דברתי מלכי צדק וכל זה דרך דרש שאלו היו אסיר ואלקנה ואביאסף נביאים לא נעלמה נבואתם עד דוד אלא שדרך כלל הוא קורא הלויים בני קרח כמו שיתבאר כל זה עם שאר דברים כלליים לקצת ענייני הספר במזמור שלישי על ביאור מלת מזמור וכן שאר דברים יש לפרש בעניינים אחרים יותר על צד פשוטי המקראות כמו שיתבאר בכלם ואף לדעתם מה יאמרו בדניאל שימצאו לו נבואות חזקות מפליאות בגלוי סודות מהם דברים מבוארים ומהם נעלמים עד עת קץ בהגיע עת דודים לברר וללכך הדברים אלא שאף הם חזרו ופירשו שדוד ודניאל היו נביאים אבל לא כנביאים האחרים ומתוך כך לא נכללו בספרי הנבואות ואף זה לדעתי אינו כלום שאף שאר הנביאים היו מדרגותיהם חלוקות זו מזו כמה וכמה ומ"מ כל שהוא נביא ושנאמרו דבריו בנבואה היה להם לסדרו בכלל הנביאים והעיקר בזה לדעתי הוא שכל נביא שלא נשתלח לעם אם להתרותו על מעשיו הרעים להדריכו במעשה היושר או לצוותו בעסק העם במלחמות אע"פ שהוא נביא לא נכתבו דבריו בכלל הנביאים ונמצא ספר יהושע מצוה להדריכם על ענייני המלחמות בכיבוש הארץ וניצוח האויבים וכן הענין בעצמו בספר שופטים עם הצטרף עמו ענין דבורה וגדעון ובספר שמואל שנתבאר והוקם המלכות על ידי נבואתו עם הצטרף עמו ענין נתן הנביא וכ"ש ספר מלכים בנבואה הגדולה אשר לאליהו ואלישע והשאר הנזכרים שם ואין צריך לומר בארבעה ספרים האחרונים שכלם נתבאו על שמם וארך הספור בתוכחותיהם ואזהרותיהם קבלת דוד ודניאל אינם ממין זה אבל נבואות עתידות לבד ועזרא עם היותו נביא כמו שידוע בו שהוא מלאכי לא היתה הכוונה בספרו רק ספור העליה מן הגלות איך נזדרז בה ומה שכלל מן חתוכחות שם לא בא רק דרך ספור שכבר נכתב בנבואת חגי זכריה ומלאכי שהוא עזרא וכן הענין בעצמו בדברי הימים ודברי שלמה כלם ודאי אינם על צד שמואל ששיר השירים אינו רק כענין ספור.

הדבקות הגדול שבין האומה לשם וקהלת על צד החכמה ומשלי על צד חכמה ומוסר וכן ספר איוב נכתב להודיע על צד הקבלה מחלוקת ענייני ההשגחה והכרעתם ורות אינו רק סיפור הענין ותכלית הכוונה להודיע בו יחס דוד המלך ע"ה ומגלת אסתר ספור ענין להודיע הנס הגדול ואיכה אינה רק כענין קינה על החרבן ואמנם כלם נאמרו ונכתבו ברוח הקדש ולכן נכללו כלם בס' הכתובים עם היות דוד ודניאל ועזרא בכלל הנביאים ואע"פ שרבותינו אמרו כדניאל על הפסוק שנאמ' בו והאנשים אשר אתי לא ראו את חמראה מאי אנשים זה חגי זכריה ומלאכי איהו עדיף מנייהו ואינהו עדיפי מניה ופירשו בו אינהו עדיפי מניה דאינהו נביאי ואיהו לא נביא ואיהו עדיף מנייהו דאיהו חזא ואינהו לא חזו שמשמען של דברים שדניאל לא היה נביא אין הכוונה אלא על צד שביארנו שלא היה בדרך שיהיו דבריו נכללים בספרי הנבואה ומעתה נתחיל בביאור הספר ב"ה ונאמר

משנה ידים ג:ה

ספר שנמחק ונשתייר בו פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים מגילה שכתוב בה פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים כל כתיבי הקדש מטמאין את הידים שיר השירים וקהלת מטמאין את הידים ר' יהודה אומר שיר השירים מטמא את הידים וקהלת מחלוקת ר"א קהלת אינו מטמא את הידים ושיר השירים מחלוקת רש"א קהלת מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אר"ש בן עזאי מקובל אני מפי ע"ב זקן ביום שהושיבו את ר"א ב"ע בישיבה ששיר השירים וקהלת מטמאים את הידים אמר ר"ע חס ושלום לא נחלק אדם מישראל על שיר השירים שלא תטמא את הידים שאין כל העולם כלו כדאי כיום שניתן בו ש"ה לישראל שכל כתובים קדש ושיר השירים קודש קדשים ואם נחלקו לא נחלקו אלא על קהלת א"ר יוחנן בן יהושע בן חמיו של ר"ע כדברי ב"ע כך נחלקו וכן גמרו:

#3

משנה ידים ד:ה-ו

תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמא את הידים תרגום שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום וכתב עברי אינו מטמא את הידים לעולם אינו מטמא עד שיכתבנו אשורית על העור ובדיו:

אומרים צדוקים קובלין אנו עליכ' פרושים שאתם אומרים כתיבי הקודש מטמאין את הידים וספרי הומריס אינו מטמא את הידים א"ר יוחנן בן זכאי וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד הרי הם אומרים עצמות חמור טהורים ועצמות יוחנן כהן גדול טמאים אמרו לו לפי חבתן היא טומאתן שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרוודות אמר להם אף כתיבי הקדש לפי חבתן היא טומאתן וספרי הומריס שאינן חכיבין אינן מטמאין את הידים:

מגילה ז.

אמר רב יהודה אמר שמואל: אסתר אינה מטמאה את הידים. למימרא דסבר שמואל אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה? והאמר שמואל: אסתר ברוח הקודש נאמרה! - נאמרה לקרות ולא נאמרה ליכתוב. מיתיבי: רבי מאיר אומר: קהלת אינו מטמא את הידים, ומחלוקת בשיר השירים. רבי יוסי אומר: שיר השירים מטמא את הידים, ומחלוקת בקהלת. רבי שמעון אומר: קהלת מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, אבל רות ושיר השירים ואסתר - מטמאין את הידים! הוא דאמר כרבי יהושע. תניא, רבי שמעון בן מנסיא אומר: קהלת אינו מטמא את הידים, מפני שחכמתו של שלמה היא. אמרו לו: וכי זו בלבד אמר? והלא כבר נאמר (מלכים א' ד' ה' /ה') וידבר שלשת אלפים משל, ואומר (משלי ל') אל תוסף על דבריו.

שבת יג:

תנו רבנן: מי כתב מגילת תענית? אמרו: חנניה בן חזקיה וסיעתו, שהיו מחבבין את הצרות. אמר רבן שמעון בן גמליאל: אף אנו מחבבין את הצרות, אבל מה נעשה, שאם באנו לכתוב - אין אנו מספיקין. דבר אחר: אין שוטה נפגע. דבר אחר: אין בשר המת מרגיש באיזמל. איני? והאמר רב יצחק: קשה רימה למת כמחט בבשר החי, שנאמר (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל! - אימא: אין בשר המת שבחי מרגיש באיזמל. אמר רב יהודה אמר רב: ברם זכור אותו האיש לטוב, וחנוניה בן חזקיה שמו, שאלמלא הוא נגזו ספר יחזקאל, שהיו דבריו סותרין דברי תורה. מה עשה? העלו לו שלש מאות גרבי שמן, וישב בעלייה, ודרשן.

#4

בבלי חגיגה יג.

ואמר רב אחא בר יעקב: עוד רקיע אחד יש למעלה מראשי החיות, דכתיב (יחזקאל א') ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא. עד כאן יש לך רשות לדבר, מכאן ואילך - אין לך רשות לדבר, שכן כתוב בספר בן סירא: במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור, במה שהורשית התבונן, אין לך עסק בנסתרות.

בבלי בבא קמא צב:

א"ל רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמרי אינשי: מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרכי? אמר ליה: דבר זה כתוב בתורה, שנוי בנביאים, ומשולש בכתובים, ותנן במתניתין, ותנינא בברייתא. כתוב בתורה, דכתיב: (בראשית כ"ח) וילך עשו אל ישמעאל, שנוי בנביאים, דכתיב: (שופטים י"א) ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים ויהיו עמו; ומשולש בכתובים, דכתיב: (בן סירא י"ג) כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו; תנן במתני': כל המחובר לטמא - טמא, כל המחובר לטהור - טהור; ותנינא בברייתא, רבי אליעזר אומר: לא לחנם הלך זרויר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו.

בבלי בבא בתרא צח:

למה לי למיתנא בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו? ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית אלמנות לבנו ולבתו! מלתא אגב אורחיה קמ"ל, דלא דרכא דחתנא למידר בי חמוה; כדכתיב בספר בן סירא: הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין, וקל מסובין - חתן הדר בבית חמיו, וקל מחתן - אורח מכניס אורח, וקל מאורח - משיב דבר בטרם ישמע, שנאמר: (משלי י"ח) משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה.

משנה מסכת סנהדרין פרק י משנה א

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיה ס') ועמד כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשי ידי להתפאר ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורס רבי עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים והלווחש על המכה ואומר (שמות ט"ו) כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו:

בבלי סנהדרין ק:

רבי עקיבא אומר: אף הקורא בספרים החיצונים וכו'. תנא: בספרי מינים. רב יוסף אמר: בספר בן סירא נמי אסור למיקרי. אמר ליה אביי: מאי טעמא? אילימא משום דכתב [ביה] לא תינטוש גילדנא מאודניה דלא לזייל משכיה לחבלא, אלא צלי יתיה בנורא, ואיכול ביה תרתין גריצים. אי מפשטיה - באורייתא נמי כתב (דברים כ') לא תשחית את עצה. אי מדרשא - אורח ארעא קא משמע לן, דלא ליבעול שלא כדרכה. ואלא משום דכתיב בת לאביה מטמונת שוא, מפחדה לא יישן בלילה, בקטנותה - שמא תפתה, בנערותה - שמא תזנה, בגרה - שמא לא תינשא, נישאת - שמא לא יהיו לה בנים, הזקינה - שמא תעשה כשפים - הא רבנן נמי אמרו: אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אשרי מי שבניו זכרים, אוי לו למי שבניו נקבות. אלא משום דכתיב לא תעיל דווי בלבך דגברי גיברין קטל דווי - הא שלמה אמר: (משלי י"ב) דאגה בלב - איש ישחנה. רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: ישחנה מדעתו, וחד אמר: ישחנה - לאחרים, ואלא משום דכתיב מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא אל ביתך - והא רבי נמי אמר, דתניא, רבי אומר: לעולם לא ירבה אדם רעים בתוך ביתו שנאמר (משלי י"ח) איש רעים להתרועע. אלא משום דכתיב זלדקן - קורטמן, עבדקן - סכסן, דנפח בכסיה - לא צחי. אמר במאי איכול לחמא - לחמא סב מיניה. מאן דאית ליה מעברתא בדיקניה - כולי עלמא לא יכלי ליה. אמר רב יוסף: מילי מעלייתא דאית ביה דרשינן להו: אשה טובה - מתנה טובה, בחיק ירא אלהים תנתן. אשה רעה - צרעת לבעלה. מאי תקנתיה - יגרשנה מביתו, ויתרפא מצרעתו. אשה יפה - אשרי בעלה, מספר ימיו כפלים. העלם עיניך מאשת חן פן תלכד במצודתה. אל תט אצל בעלה למסוך עמו יין ושכר, כי בתואר אשה יפיה רבים הושחתו, ועצומים כל הרוגיה. רבים היו פצעי רוכל המרגלים לדבר ערוה כניצוץ מבעיר גחלת. (ירמיהו ה') ככלוב מלא עוף כן בתיהם מלאים מרמה. מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא ביתך. רבים יהיו דורשי שלומך, גלה סודך לאחד מאלף. (מיכה ז' ה') משוכבת חיקך שמור פתחי פיך. אל תצר צרת מחר (משלי כ"ז) כי לא תדע מה ילד יום, שמא למחר איננו, ונמצא מצטער על עולם שאינו שלו. (משלי ט"ו) כל ימי עני רעים, בן סירא אומר: אף לילות. בשפל גגים גגו, ובמרום הרים כרמו. ממטר גגים לגגו, ומעפר כרמו לכרמים.

ירושלמי סנהדרין פרק י כח טור א/ה"א

רבי עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים כגון סיפרי בן סירא וסיפרי בן לענה אבל סיפרי המירס וכל ספרים שנכתבו מכאן והילך הקורא בהן כקורא באיגרת מאי טעמא ויותר מהמה בני היזהר וגו' להגיון ניתנו ליגיעה לא ניתנו